

ZOBCOVÁ FLÉTNA

ZÁKLADNÍ PŘEHLED PEDAGOGICKÝCH TÉMAT

(materiál určený zejména začínajícím učitelům základních uměleckých škol)

Autoři: Mgr. Jan Kvapil LRSM Ph.D.

Ing. Jitka Konečná PGDip, Ph.D.

Duben 2013

Zobcová flétna prochází v současné době v naší zemi přelomovým obdobím. Na jedné straně vzrůstá zájem o kurzy či semináře a počátkem třetího tisíciletí byl postupně na většině konzervatoří v České republice otevřen hlavní obor Hra na zobcovou flétnu, na straně druhé patří k nemnoha nástrojům vyučovaným na ZUŠ obvykle pedagogy, kteří neměli možnost získat patřičnou kvalifikaci.

Zobcová flétna je krásný hudební nástroj s bohatou historií a literaturou. Pro předškolní děti představuje, zvláště jako součást Orffovského systému, jednu z prvních možností seznámení s instrumentální hudbou, děti školního věku se mohou přes různé hry, lidové písně a renesanční tance propracovat ke složitějším kompozicím barokním i moderním, profesionálním hráčům se pak otevírá široký repertoár od středověku po současnost včetně nejnáročnějších skladeb.

Rozsah tohoto textu neumožňuje uvedení potřebného množství konkrétních **metodických pokynů** či návodů a vybírání některých z nich by mohlo být pro méně zasvěceného čtenáře matoucí. Dva dosud vydané Metodické sešity učebnice *Flautoškola* důkladně popisují všechny základní situace, které mohou potkat učitele v prvních třech letech výuky žáka. Zájemce zde získá kromě informací týkajících se výběru nástroje, péče o zobcovou flétnu či vedení vyučovacích hodin zejména podrobně popsanou metodiku výuky prstové techniky, artikulace nebo tvoření tónu včetně několika desítek konkrétních metodických postupů.

Inspiraci pro tvorbu ŠVP i pro výuku samotnou je možné najít v Návrhu učebních osnov pro zobcovou flétnu, který v roce 2006 zpracoval kolektiv autorů. Jedná se o pracovní materiál, který byl určen k další diskusi. Obsahuje řadu podstatných informací, proto na něj v dalším textu odkazujeme. V první části se objevuje **hlavní text a stručnější přehled doporučené literatury**, druhá část je tvořena **podrobnějším seznamem literatury** - zhruba rozčleněné podle obtížnosti.

Návrh osnov ZF - 1.
část

Návrh osnov ZF - 2.
část

V průběhu studia na ZUŠ hraje žák na **různé nástroje rodiny zobcových fléten**. V počátečních ročnících je základním nástrojem pro sólovou hru sopránová flétna, později obvykle flétna altová. Dle fyzických dispozic a potřeb studia se později učí ovládat i ostatní nástroje (flétny tenorové, basové či sopraninové) a využívá je v sólové, komorní i ansámblové hře.

Nejdůležitějším **předpokladem pro hru na zobcovou flétnu** je touha začínajícího žáka hrát na nástroj a systematicky se věnovat rozvíjení hudebních schopností. Na rozdíl od některých dechových nástrojů zobcová flétna nevyžaduje zvláštní tělesné dispozice, nicméně vzhledem k principu tvoření tónu a z něho vyplývající značné citlivosti na ovládání je zpočátku výhodou a při dlouholetém hraní nutností zvýšená vnímavost k intonaci a barvě tónu. Na počátku výukového procesu je tedy nejpodstatnější, aby učitel dokázal probudit zájem žáka o hudbu a o nástroj. Je třeba nespěchat, nesnažit se co

nejdříve dospět např. ke zvládnutí písničky, ale naopak postupně a velmi trpělivě budovat technické návyky žáka, rozvíjet jeho lásku k hudbě i schopnost hudebného vyjádření.

Jednoduchost principu tvoření tónu svádí nejen laiky, ale často též hudebníky, kteří hrají na moderní dechové nástroje, k naprosto mylnému názoru, že zobcová flétna je snadná na ovládnutí a že se žák předškolního věku může naučit velmi rychle hrát první písničky. Ano, může, ale pouze za cenu opomenutí mnoha podstatných dovedností a získání řady zlovyků.

Na hudebních školách vyučují často pedagogové, kteří nejenže vystudovali úplně jiný obor, ale ani sami na zobcovou flétnu nehrají. Snaží se ve výuce využívat technické i interpretační návyky převzaté z nástrojů, které ovládají, což vede k tomu, že některé důležité aspekty bývají opomíjeny. Zobcová flétna se totiž zásadně liší od ostatních moderních dechových nástrojů. Z principu nástroje, který neklade dechu skoro žádný odpor, vyplývá nutnost precizního zvládnutí dechové techniky; řada učitelů, kteří hrají například na příčnou flétnu, klarinet, hoboj nebo trubku přiznává, že zobcová flétna je na ovládnutí dechu daleko citlivější, než jejich mateřský nástroj. Žádný jiný dechový nástroj neumožňuje a nevyžaduje tak dokonalé zvládnutí artikulace. I stěžejní repertoár odlišuje zobcovou flétnu od ostatních dechových nástrojů. Na konzervatořích se ve výuce moderních dechových nástrojů obvykle věnuje jen okrajová pozornost skladbám, které vznikly před rokem 1750 a po roce 1950, jenže právě tato období hudební historie jsou pro zobcovou flétnu nejdůležitější.

Mezi **nejrozšířenější chyby méně poučených pedagogů** tedy patří:

- příliš rychlý postup v počátečním období vývoje žáka
- nerespektování zákonitostí nástroje a snaha o aplikaci principů přenesených z moderních dechových nástrojů
- nedostatečná orientace v repertoáru

Některé často se vyskytující potíže popisuje též článek

[Zobcová flétna – snadný nástroj pro začátečníky?](#)

ZF - snadný nástroj
pro začátečníky?

Příkladem tradiční **učebnice hry na sopránovou zobcovou flétnu** je třídílná publikace Ladislava Daniela *Flauto dolce*. Výhodou této školy, jejíž koncept vznikl v 70. letech 20. století, je zařazení českých a moravských lidových písní, nevýhodou pak její zastaralost, absence metodických pokynů a nedostatečná pestrost repertoáru - autor v podstatě opomíjí renesanční a barokní hudbu a úplně vynechává skladby současné. *Základy hry na sopránovou zobcovou flétnu*, jednosvazková učebnice Miloslava Klementa, přináší ve srovnání s *Flauto dolce* pestřejší výběr renesančních, barokních skladeb i soudobých skladeb, nicméně z hlediska současného vývoje metodiky taktéž nevyhovuje. *Flautoškola* Jana a Evy Kvapilových je řada moderních učebnic, která přináší vyváženou kombinaci cvičení i přednesových skladeb různých stylů a reflektuje aktuální trendy ve výuce hry nástroje.

Metodické sešity pak podrobně popisují práci s učebnicí a přehledně vysvětlují problematiku výuky hry na zobcovou flétnu. Více o Flautoškole na www.flautoskola.cz.

Vyhovující **učebnice hry na altovou zobcovou flétnu** v českém jazyce bohužel zatím neexistuje. Publikace L. Daniela *Flauto dolce* určená altové zobcové flétně vykazuje stejné rysy, jako stejnojmenná učebnice pro flétnu sopránovou. Dvojdílná *Škola hry na altovou zobcovou flétnu* M. Klementa obsahuje sice řadu použitelných skladeb i zajímavých informací, nicméně zastaralá koncepce znemožňuje její využití jako základní učebnice, podle níž by mohl žák systematicky krok po kroku postupovat. Pedagogům můžeme doporučit například dvě publikace v německém jazyce. Řada učebnic *Jede menge Flötentöne* autorky Barbary Ertl představuje jednodušší variantu, ucelenější pojetí a vynikající výběr hudebního materiálu přináší řada *Die Altblockflöte*, jejímž autorem je Manfredo Zimmermann.

Jede menge
Flötentöne - recenze

Die Altblockflöte -
recenze

Nejpřístupnější **metodické publikace** pro učitele ZUŠ v českém jazyce představují již zmiňované Metodické sešity *Flautoškoly*. O metodice výuky z pohledu profesionálního hráče pojednávají vynikající práce Waltera van Hauweho *Technika hry na zobcovou flétnu I, II*. Tyto publikace jsou bohužel rozebrány a dotisk není z důvodu komplikovaných autorských práv pravděpodobný, takže nezbývá než si je půjčit v knihovně. Ze zahraničních prací doporučujeme sešity pro učitele, které bývají součástí řad učebnic zejména v německém jazykovém prostředí (*Spiel und Spass, Blockflötensprache und Klanggeschichten, Die Altblockflöte* ad.).

Přehled doporučeného repertoáru pro žáky ZUŠ včetně etud a metodických skladeb obsahuje výše zmíněný Návrh. Na stranách 8-11 najdeme stručné dějiny zobcové flétny, na stranách 12-30 pak výběr doporučených skladeb rozdělených do tří stupňů obtížnosti. Z daného výběru si lze udělat určitou představu, nicméně každoročně se na trhu objevují nové vhodné publikace. Doporučujeme sledovat zejména produkce vydavatelství, které mají rozsáhlé ediční řady věnované zobcové flétně (Dolce, Tre fontane, Moeck, Schott, Mieroprint ad.).

Možnosti dalšího vzdělávání pedagogů jsou v současné době poměrně četné. Jedná se zejména o

- semináře DVPP pořádané konzervatořemi (např. Ostrava, Brno)
- semináře DVPP pořádané jinými subjekty (První víkendová škola hry na zobcovou flétnu, Olomoucká víkendová škola hry na zobcovou flétnu, jednotlivé akreditované semináře pořádané různými ZUŠ)
- letní kurzy (Letní škola staré hudby Prachatice, Mezinárodní letní škola staré hudby Valtice, Letní škola barokní hudby Holešov ad.)

Tuzemské soutěže ve hře na zobcovou flétnu vhodné pro žáky ZUŠ shrnuje následující tabulka (do níž jsme zařadili i jednu slovenskou mezinárodní soutěž).

Název	Pořadatel	Stručná charakteristika
Národní soutěž ZUŠ	MŠMT	<ul style="list-style-type: none"> určeno pouze žákům ZUŠ v tříletém cyklu se koná vždy jeden rok soutěž pro jednotlivce, další rok soutěž pro komorní soubory a třetí rok není soutěž pro zobcovou flétnu vyhlášena
Teplické flautohry	Konzervatoř v Teplicích	<ul style="list-style-type: none"> určeno žákům ZUŠ a amatérským hráčům řada kategorií pro sólovou i komorní hru koná se každoročně součástí akce jsou i workshopy
Pro Bohemia	Janáčkova konzervatoř a Gymn. v Ostravě	<ul style="list-style-type: none"> otevřená mezinárodní soutěž tři věkové kategorie žáci ZUŠ, konzervatoristé i amatéři soutěží společně koná se jednou za dva roky
Karel Ditters z Dittersdorfu a hudební klasicismus	ZUŠ Vidnava	<ul style="list-style-type: none"> mezinárodní soutěž pro komorní soubory čtyři věkové kategorie oddělené kategorie – ZUŠ; konzervatoře a střední hudební školy, vysoké školy
Novohradská flétna	ZUŠ Trhové Sviny	<ul style="list-style-type: none"> každoroční mezinárodní soutěž zobcových a příčných fléten, která vznikla jako reakce na ukončení soutěžních setkávání <i>Pískání pro zdraví</i> několik věkových kategorií
Zahrajte nám píšťalůčka	Združení VDAM Nové Zámky	<ul style="list-style-type: none"> otevřená mezinárodní soutěž různé kategorie, sólová i komorní hra žáci ZUŠ, konzervatoristé i amatéři soutěží odděleně koná se jednou za dva roky

Věrohodné **webové stránky** v českém jazyce věnované přímo zobcové flétně bohužel neexistují. Stránka www.flauto-dolce.wz.cz obsahuje některé informace, ale jejich kvalita je různorodá a stránka zjevně nebyla dlouho aktualizována. Neucelené poznatky, články nebo další odkazy se objevují na stránkách tuzemských interpretů, případně též na www.flautoskola.cz. Nejdůležitější stránka pro hráče na zobcovou flétnu je www.recorderhomepage.net, kde kromě přímých informací nalezneme velké množství odkazů na další stránky. Pokročilým zájemcům je určena stránka www.blokfluit.org obsahující podrobný katalog historického i moderního repertoáru (stránka je po přihlášení bezplatná).